

Чи можуть у відомстві по вивченню архівів "штазі" працювати колишні співробітники цієї злочинної організації? І чи не пора взагалі закрити доступ до цих архівів зараз, більше 20 років опісля після краху режиму ГДР?

Що робити з архівами КДБ, "секурітате", "штазі"? Це питання виникло в країнах східного блоку після краху соціалістичних режимів у 1989-1990 роках. Німеччина першою вирішила відкрити для всіх громадян доступ до архівів міністерства держбезпеки. У ГДР його називали "штазі". Термін дії відповідного закону закінчується у 2011 році. Проект поправки до закону пропонує продовжити його до 2019 року.

Німцям було легше всіх засудити злочини "штазі"

У Німеччині закон, регулюючий доступ до архівів "штазі" і їх вивчення, набув чинності в кінці 1991 року. Наполягли на цьому правозахисники з колишньої ГДР. Багато політиків із західної частини країни просто не розуміли, наскільки важливо вивчити методи роботи таємної поліції - молодшої сестри КДБ, щоб не допустити подібних злочинів у майбутньому.

Майже 3 мільйони німецьких громадян ознайомилися із заведеними на них "штазі" особистими справами. Всього подано більше 6 мільйонів запитів. Закон регулює доступ приватних осіб, істориків і журналістів до архівів і одночасно гарантує право осіб, яких торкнулося, на збереження таємниці особистих даних.

Чи можуть колишні співробітники "штазі" розслідувати злочини своєї спецслужби?

Одним із завдань відомства по вивченню архівів "штазі" - є перевірка політиків і працівників державних установ на причетність до діяльності цієї спецслужби. Колишнім співробітникам міністерства держбезпеки ГДР заборонено займати відповідал

ьні пости. Проте у самому відомстві дотепер працюють, за різними даними, від 45 до 47

колишніх співробітників "штазі".

На роботу їх взяв перший глава відомства Йоахім Гаук (Joachim Gauck). Він підійшов до питання прагматично: хто ж краще розбирається в заплутаних ходах і витончених методах "штазі", ніж колишні співробітники цієї установи? Наприклад, "штазі" вже в кінці 1980-х років використовувало комп'ютери гедеєрівського виробництва. Де взяти фахівців, щоб їх обслуговувати?

Профспілки проти правозахисників

Спадкоємиця Гаука Маріане Біртлер (Marianne Birthler) намагалася звільнити з відомства колишніх співробітників "штазі", але безуспішно. У березні 2011 року вона передала кермо влади журналісту Роланду Яну (Roland Jahn). Він - колишній гедеєрівський дисидент - відбував ув'язнення у в'язниці "штазі", піддавався переслідуванням навіть після виїзду до західної Німеччини.

Роланд Ян впевнений: для жертв режиму одна думка про те, що в їх секретних справах копаються колишні співробітники "штазі", рівнозначна ляпасу. Він вимагає якщо не звільнити цих людей з державної служби, то хоч би перевести їх на роботу до інших установ.

Проти виступили профспілки і деякі політики з опозиційних партій. Вони посилаються на трудове законодавство. Як можна звільнити людину або в примусовому порядку перевести її до іншої установи, якщо за 20 років служби його робота не викликала ніяких нарікань? Ухвалу повинен винести парламент країни. Проте, якщо відповідна поправка до закону буде прийнята, то її супротивники готові довести справу до Конституційного суду.

Чи можуть співробітники КДБ засудити власне минуле?

А як йдуть справи з ро

зслідуваннями злочинної діяльності КДБ і його аналогів в інших країнах колишнього соціалістичного табору? Про це йшла мова на міжнародній конференції, що відбулася у середині вересня в Берліні. Її учасники нагадали, що практично скрізь співробітникам комуністичної охоранки вдалося знищити частину секретних документів. Та і склад держапарату неможливо було поміняти відразу.

В цьому досьє був виявлений наказ стріляти в тих, хто намагався бігти на захід.

Співробітник Інституту історії угорської революції 1956 року Крістіан Унгварі з жалем вказує на те, що, на відміну від Чехії і Словаччини, в Угорщині всі спроби притягати до

відповідальності колишніх співробітників спецслужб ні до чого не привели. На труднощі натрапляють спроби розібратися в недавній історії і в Болгарії. Але найгірше справа йде в колишніх республіках Радянського Союзу. Представники України і країн Балтії скаржаться на труднощі при запитах яких-небудь документів з московських архівів КДБ. Що вже там говорити про саму Росію!

Будівлі КДБ в Дрездені, де працював Володимир Путін

Так, польський історик і політолог Кшиштоф Першак вважає, що співпраця з КДБ і його клонами в інших країнах була свого роду "операцією з дияволом". І ті, хто йшов на цю операцію, були впевнені, що вона назавжди залишиться в таємниці. А угорець Крістіан Унгварі нагадує: і в Німеччині активне розслідування і усвідомлення злочинів режиму націонал-соціалізму почалося лише після 1968 року, коли збунтувалося покоління синів. І робота не закінчена дотепер.